

TAHA ABDURRAHMAN. *Seküler Ahlakın Sefaleti – İlahi Emanet Paradigmasının Seküler Ahlak Eleştirisi*, çev. Soner Gündüzöz. İstanbul: Pınar Yayınları, 2023, 348.

Rûhu'd-dîn min Dayki'l-'almâniyye ilâ Se'âti'l-i'timâniyye

Hilmi KARAAĞAÇ

Prof. Dr. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Kelam
Anabilim Dalı

Prof. Dr. Ankara Hacı Bayram Veli University, Faculty of Theology,
Department of Kalam, Ankara/Türkiye

hlm.karaagac@gmail.com

ORCID: 0000-0002-7733-6341

Makale Bilgisi | Article Information

Makale Türü / Article Type: Kitap İncelemesi / Book Review

Geliş Tarihi / Date Received: 20 Nisan/April 2025

Kabul Tarihi / Date Accepted: 2 Temmuz/July 2025

DOI: 10.53683/gifad.1680438

Atıf / Citation: Karaağaç, Hilmi. "Seküler Ahlakın Sefaleti – İlahi Emanet Paradigmasının Seküler Ahlak Eleştirisi/Rûhu'd-dîn min Dayki'l-'almâniyye ilâ Se'âti'l-i'timâniyye". *Gifad: Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi / The Journal of Gumushane University Faculty of Theology*, 14/28 (Temmuz/July 2025/2): 770-779

İntihal: Bu makale özel bir yazılım ile taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

Plagiarism: This article has been scanned by special software. No plagiarism was detected.

Web: <http://dergipark.gov.tr/tr/pub/gifad>

Mail: ilahiyatdergi@gumushane.edu.tr

Copyright© Published by Gümüşhane Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi / Gumushane University, Faculty of Theology, Gumushane, 29000 Türkiye. Bütün hakları saklıdır. / All right reserved.

Öz

Taha Abdurrahman, günümüz Müslüman toplumlarının yetiştirdiği en önemli düşünürlerden biridir. Çalışmaları genel olarak seküler Batı düşüncesinin eleştirisi ve alternatif bir İslami düşüncenin imkânı üzerine yoğunlaşmıştır. Yazar, Batı medeniyetinin en bariz niteliğinin parçalanması mümkün olmayan unsurları parçalamak olduğu tespitinde bulunur. Bu doğrultuda siyasetin dinden ayrışmasını Dinin Ruhu adlı eserinde ele almıştır. Diğer bir önemli konu olan ahlakın dinden ayrışmasını ise incelediğimiz bu eserde ele almaktadır. Yazar bu eserinde öncelikle seküler ahlak paradigmasının Batı’da görülen dört formunu tahlil eder. Onun fikri yapısını oluşturan hareket noktası ilâhi emanet paradigmasıdır. İlk kısımda bu paradigmadan yola çıkarak seküler ahlak tasavvuruna eleştirilerini yöneltir. Eserin ikinci kısmı ise seküler ahlak taraftarlarını taklit eden yerli taklitçilere tahsis edilmiştir. Taha Abdurrahman’ın zihnen köleleşmiş fikri taklitçiler adını verdiği bu aydınların argümanlarının tahlil ve tenkidi yapılmaktadır. Eser, Müslüman bir düşünürün din ve ahlak konusunda modernite ve sekülerizm ile hesaplaşması açısından ufuk açıcıdır.

Anahtar Kelimeler: Din, Ahlak, Modernite, Sekülerizm, Taklit.

Abstract

*Taha Abdurrahman is one of the most important thinkers produced by contemporary Muslim societies. In general, his works focus on the critique of secular Western thought and the possibility of forming an alternative Muslim intellectual framework. The author observes that the most obvious characteristic of Western civilization is its tendency to fragment elements that are inherently indivisible. In this context, he addresses the separation of politics from religion in his book *The Spirit of Religion*. The issue of separating ethics from religion—another crucial topic—is the focus of the work under our review here. In this book, the author first analyzes the four forms of secular moral paradigms observed in the West. The starting point of his intellectual framework is the paradigm of the divine trust. Drawing on this paradigm, he directs his criticisms at secular conceptions of morality in the first part of the book. The second part is dedicated to local imitators who mimic secular moral advocates. These intellectuals, whom Taha Abdurrahman refers to as mentally enslaved imitators of thought, have their arguments analyzed and critiqued. This work is thought-provoking in terms of a Muslim thinker’s engagement with modernity and secularism on matters of religion and ethics.*

Keywords: Religion, Morality, Modernity, Secularism, Imitation.

Giriş

Son iki asır Müslüman toplumlar için Batı karşısında gerileme, yıkım ve esaretin en yoğun şekilde yaşandığı zaman dilimleridir. Vahyin nüzulünden itibaren adım adım büyüyen, gelişen ve ilerleyen Müslümanlar bu asırlarda Batı'dan gelen emperyalist hücumlar karşısında tutunamayarak sömürgeleştirilmişlerdir. Bu durum Müslüman entelektüelleri çeşitli arayışlara itmiştir. Niçin geriledik ve bu duruma düştük? Mevcut durumdan kurtuluş yolları nelerdir? Batı medeniyetine karşı tutumumuz ne olmalıdır? Yüzyıllardır büyüyerek muazzam bir yapıya ulaşan geleneğe karşı tutumumuz ne olmalıdır? Bu ve benzeri sorulara cevaplar aranmıştır. Çağdaş Müslüman düşüncesinin bu sorulara verilen cevaplar etrafında teşekkül ettiğini söylemek mümkündür. Kurtuluş reçetesi olarak Batı'ya teslimi önerenlerin yanı sıra geleneğe sarılarak onu reddedenler ya da eklektik bir yaklaşımla Batı'dan ve gelenekten faydalanılabileceğini savunanlar olmuştur. Bununla birlikte Batı medeniyetiyle hesaplaşmalar, ona yönelik eleştiri ve reddiyeler gün geçtikçe artarak devam etmektedir.

Son yıllarda Batı'ya yönelik tespit, tahlil ve tenkitleriyle öne çıkan Müslüman düşünürlerden birisi de Taha Abdurrahman (d. 1944)'dir. Bu çalışmada bazı eserleri dilimize kazandırılan Taha Abdurrahman'ın Soner —772— Gündüzöz'ün *Seküler Ahlakın Sefaleti – İlâhi Emanet Paradigmasınının Seküler Ahlak Eleştirisi* başlığıyla Türkçe'ye çevirdiği eserinin incelenmesi amaçlanmaktadır. Yazar, eserinin ilk cümlelerinde fikirlerini üzerine inşa ettiği temel esası şu ifadelerle dile getirir:

“Modernitenin, dünyevi projesini gerçekleştirmek üzere kullandığı en önemli yollardan biri, bütünü parçalama enstrümanı, başka bir deyişle birbirini tamamlayan sistematik yapıyı ayrıştırma enstrümanıdır. Hayatın çeşitli alanlarını birleştiren bir olgu olarak din, şekil ve kapsam bakımından birbirinden çok farklı alanları birleştirmektedir. Buna karşın modernite, hayatın bu alanlarında din yasasını devre dışı bırakarak gerek işleyiş açısından gerekse de sonuçları itibarıyla söz konusu alanları birbirinden bağımsız hale getirmek için elinden geleni yapmıştır. Böylece modernite bilimi dinden ayırmış, bununla da yetinmeyerek tıpkı siyaset ve ahlakı dinden ayırdığı gibi sanatı ve hukuku da dinden ayırmayı başarmıştır. Biz, hayatın çeşitli sektörlerini dinden koparmaya yönelik bu pratiği dünyevileşme ve sekülerleşme (dünyâniyye) adıyla anabiliriz.” (s.23).

Söz konusu ayrışmalardan en tehlikeli ve riskli olanı ahlakın din ile ayrıştırılmasıdır. Zira bu ayrıştırma neticesinde gündelik yaşamda gerçekleştirilen her türlü ilişki ve iletişimin iman ve ibadetle kısaca din ile

bağı kesilmiş olmaktadır. Ahlak ile dini birbirinden ayıran seküler ahlak teorilerinin tespit, tahlil ve tenkidini ilahi emanet paradigmasına ait üç ilke çerçevesinde irdelemeye tahsis ettiği bu eserinde yazar üç meseleyi konu edinmektedir. Bunlar: Seküler ahlak taraftarlarının benimsedikleri ahlakın dinden ayrıştığı iddiasının geçersizliği, söz konusu iddia sahiplerinin ahlak ve din konusunda sahip oldukları tasavvurun geçersizliği ve son olarak seküler ahlak taraftarlarının ahlak ve din konusundaki geçersiz tasavvurlarını taklit eden Müslüman aydınların okuyucularını ahlak ve din arasında ayırım yapmanın doğruluğu düşüncesine sevk etmelerinin başarısızlığa mahkûmiyetidir. Eser, ilki seküler ahlak paradigmasının eleştirisine diğeri ise bu paradigmayı izleyen Müslüman düşünürlerin savrulduğu zihni kölelik ve düşünce taklitçiliğinin eleştirisine tahsis edilmiş iki kısımdan müteşekkildir. İlk kısım bir giriş ve dört bölümden, ikinci kısım ise bir giriş ve üç bölümden oluşur.

Seküler Ahlak Paradigmasının Eleştirisi

Aklı idrak ile ilgili bir eylem olarak tanımlayan Taha Abdurrahman'a göre bu eylem biçimi her dönemde değişiklikler arz etmektedir. Örneğin modernite öncesi dönemin eşyayı ve dış dünyayı algılama biçimi parçaları birbirine bağlama ve birleştirme şeklindedir. Bu dönemde akıl, *varlık dünyasında bulunan unsurların birleştirilmesini* ifade eder. Buna karşın modernitenin algılama biçimi birbirinden ayırma, çözmeye ve yıkma yani varlık unsurlarını yapı sökümüne uğratma biçimindedir. Postmodernite döneminde ise bu ayrıştırma ameliyesi nihai mertebeye erişmiştir. Yazar, algılama biçiminde yaşanan bu dönüşümü modernitenin doğuşuna neden olan etkenlere bağlamaktadır. Bilindiği üzere modernite, kilise etrafında tesis edilen kurumlarla kilise adına söz söyleme yetkisine sahip kişilerin otoritelerini yıkmak hedefiyle başlatılan sürecin sonucunda doğmuştur. Bu süreçte en büyük darbeyi din/Hristiyanlık almıştır. Dinin bütüncül yapısı, hayatın bütün farklı alanlarının din ile iç içe olmasını zorunlu kılarken moderniteyle birlikte siyaset ile dinin, ahlak ile dinin ilişkisi birbirinden koparılmıştır.

Batı'da modernitenin ortaya çıkardığı seküler ahlakın savunucuları din ve ahlakın ayrıştırılmasına yönelik natüralist, eleştirel, toplumcu ve hümanist olmak üzere dört farklı yaklaşım sergilemişlerdir.

Natüralist (Rousseau'cu) yaklaşım: Temelleri Fransız filozof J.J. Rousseau (ö. 1778) tarafından atılan natüralist / doğal (tabî'i) din telakkisi, yaklaşık üç asır bazı düşünürlerin gündeminde olmuş yirminci yüzyılın başlarında etkisini kaybetmiştir. Vahye dayalı din fikrine karşı çıkararak vahiy, melek ve

nübüvvetin inkâr edildiği natüralist telakkide insan, Tanrı'nın bilgisine aklıyla ya da doğasının kuvveleri sayesinde ulaşabilmektedir. Çünkü dinin içerdiği ilahi yasa tam anlamıyla ahlaki bir yasa olarak insanın kalbinde/fıtratında kökleşmiş bir halde mevcuttur ve hata yapmaktan korunmuş olan vicdan onu bu yasaya yönlendirmektedir. Taha Abdurrahman'a göre Rousseau, ilahi emir ve yasakları kalbin eylem ve amellerine indirgemekte, bağlayıcılığı da vicdan marifetiyle temin ederek vicdana şöyle seslenmektedir: *"Ey vicdan! Ey vicdan! Sen ilahi bir duygusun. Tükenmeyecek bir ulvi sensin. Sen cahil ve eksik olan varlığa, güvenilir bir şekilde yol gösterensin. O varlık akıllı ve özgür olsa bile... Sen insanı tanrılaştırarak onun fiillerinin iyi ya da kötü olduğuna hükmeden, hatadan korunmuş olansın."* (s.95).

Eleştirel (Kant'çı) yaklaşım: Ahlakı salt akıl ve irade otoritesi üzerine temellendirilen bu yaklaşımı Alman filozof I. Kant (ö. 1804) ortaya koymuştur. Kant, bir yandan akli eleştirerek onun sınırlarını tayin etmiş, diğer yandan da ibadet niteliği taşıması ve Tanrı tarafından kabulü beklentisi nedeniyle vahye dayalı ahlak telakkisini tenkit etmiştir. Bununla birlikte o, aklın ulaştırdığı mutlak ahlaki yasaların varlığını kabul ederek her akli yasanın tüm akıllı varlıkları bağlayıcı tümel bir değer kazanımı sağladığını düşünmektedir. Kant'ın düşüncesinde iç ahlak ve dış ahlak olmak üzere iki tür ahlak vardır. Dış ahlak kilise nüfuzunu ve otoritesini artırmak için dini söylemle oluşturulmuş ahlaktır. İç ahlak ise insanın herhangi bir motivasyondan arındırılmış bir şekilde sırf ödevi yerine getirmek kastıyla sergilediği ahlaktır. Kant da tıpkı Rousseau'da görüldüğü şekilde ahlakı, ilahi otorite yerine beşeri otorite ile temellendirir. Ancak o, otorite yetkinliğinin vicdanla değil irade ile vücut bulduğu kanaatindedir.

Toplumcu (Durkheim'cı) Yaklaşım: Fransız sosyolog E. Durkheim (ö.1917)'in Kant'ın ahlak konusundaki bazı fikirlerine yeni şekiller vermesiyle şekillenen yaklaşımdır. Durkheim'a göre ahlak; otorite, toplumsal gruplara bağlanma ve bilinçli davranma olmak üzere üç temel parametreden oluşur. Otorite, davranışını organize ve kontrol etmek üzere bireye kurallar bütünü olarak ahlak bahşeder. Kitlese menfaati temini hedefleyen toplumsal gruplara bağlanma parametresi ise bireyin gerçekleştirmeye yöneldiği en yüksek ideal konumundadır. Sonuncu parametre olan bilinçli davranma parametresi de bireyin doğal biçimde tabi olduğu ahlaki kurallarla hareket etmesi sayesinde ahlakı gerçekleştirmesini sağlar. Sistematik bir bütünlük arz eden ahlak, otoritesini güçlü ve üstün bir merkezden almalıdır. Birey yeterince güçlü değildir. Laik bir yapı arz etmesi nedeniyle bu merkez Tanrı'dan başka bir şey olmalıdır ki o da toplumdur. Durkheim, ahlak ile din arasında iç içe girmiş girift bir bağın var olduğunu ve bu bağın

koparılmasının ahlaka zafiyet vereceğini düşünmektedir. Ona göre hem din hem de ahlak kutsallık niteliğine sahiptirler ve ahlaki esaslara bağlılığı sağlayan da bu kutsiyettir. Dini ahlak ilâhi niteliği nedeniyle zorunlu ve değişmez olduğundan yenilenme imkânından mahrumdur. Buna karşın toplumsal ahlak toplumsal değişmeye bağlı olarak değişebilme potansiyeline sahiptir ve sayıca birden fazla ahlak vardır. Laik bir ahlak inşa etmeyi arzulayan Durkheim, ahlakın sahip olduğu kutsiyetten hareketle laik ahlakın, ahlaki bir din olarak görülebileceği iddiasındadır.

Hümanist (Ferry’ci) yaklaşım: Çağdaş Fransız filozof Luc Ferry’nin ortaya koyduğu yaklaşım, insanı yücelterek onu Tanrı yerine koyan hümanizmin ileriki aşamasıdır. Ferry’ye göre dışarıdan insan iradesine tasallut edici bir niteliğe sahip olan tarihsel din, zamanla tarihin karanlıklarında kaybolacak ve yerini insan merkezli bir anlayış alacaktır. Bu ifadeyle onun kastettiği tüm tanrısal unsurların yaşanan laikleştirme ya da sekülerleştirme süreciyle insani bir yapıya evrilmesidir. Böylelikle dinlerin uhdesinde bulunan metafizik kavramları ve ahlaki değerleri aklın diline dönüştürülmüş olacaktır. İnsan, Tanrı’nın yarattıklarından biri olmaktan çıkacak, Tanrı, sadece insan aklında bulunan bir düşünce, bir postulat ve mücerret bir önerme haline gelecektir.

Netice itibarıyla Taha Abdurrahman’ın tasnif ettiği seküler ahlakın görülen dört yaklaşımı, Tanrı’nın buyruk ve otoritesini inkâr ederek yerine beşeri bir otorite ihdas etmektedir. Bu beşeri otorite natüralist yaklaşımda vicdan, eleştirel yaklaşımda irade, toplumcu yaklaşımda toplum, hümanist yaklaşımda ise tanrılaştırılan insandır. Düşünürümüze göre ilâhi otoritenin inkârı, seküler ahlak taraftarlarının Tanrı insan ilişkisinde sahip oldukları çarpık tasavvurun doğurduğu cehalete dayanmaktadır. Tanrı’yı layıkıyla değerlendirmekten aciz olan bu tasavvura göre Tanrı’nın insan ile ilişkisi dışarıdan ve yukarıdan bir varlığın insanla ilişkisine benzer şekilde müdahaleci, baskıcı ve özgürlükleri yok edici bir mahiyettedir. Ancak Tanrı’nın insanla ilişkisi insan iradesini yok ederek onu pasifize eden bir ilişki olmayıp aksine insanı özgürleştiren, insanla beraber, rahmet ve merhamet nitelikli bir ilişkidir. Benzeri bir çarpıklık insan tasavvurunda da görülür. Varlık, insanın zatına nispet edilerek insan, varlığın sahibi ve efendisi, varlığa egemen, mutlak tasarruf sahibi ve rubûbiyet sıfatlarını haizmiş gibi tahayyül edilmektedir. Kısaca insan hem fiziki hem de metafizik âlemde tanrılığını ilan etmektedir. Tanrı insan ilişkisine dair diğer bir çarpık tasavvur da Tanrı’nın insanda bedenleştirdiğini öne süren tasavvurdur. Kökleri Hristiyanlıktaki Ruhü’l-Kudüs ile Latin ve Grek kültüründeki Tanrı telakkisine dayanan bu

tasavvurda Tanrı'nın durumu ile insanın durumu arasında bir benzerlik göze çarpar. Tanrı'nın Mesih'in bedenine bürünmesi, panteizm, tanrıların insanlar gibi yemesi, içmesi, eş ve çocuk sahibi olması, savaş ve barışları bir taraftan Tanrı'ya beşeri bir statü verirken diğer taraftan da insana ilahi bir veçhe kazandırmıştır.

Tanrı'nın insanla ilişkisine yönelik bu tasavvurların geçersizliği tespit edilince yeni ilahi otorite alanını benimseyen yeni bir tasavvurun ortaya konulması kaçınılmaz olmaktadır. Taha Abdurrahman'ın *i'timâni paradigma veya ilahi emanet paradigması* adını verdiği söz konusu yeni paradigma beş ilkeyi referans almaktadır. Bu beş ilke şâhidiyet, evrenin ve dinin hakikatlerinin birer ayet olması, varlığı emanet sayma, fıtratın referans olması ve sistematik bütünlük ilkesidir. (s.154-181) Bu beş ilke vasıtasıyla ahlaki değerler Allah'ın cemal sıfatına ait değerler mertebesine yükseleceğinden ahlakileşme insan için meşakkat olmaktan çıkarak zevke dönüşecektir. Ayrıca diğer varlıklar insanın egemen olması gereken eşyalar değil de birer emanet olarak kabul edildiğinden onlara şefkatli bir yaklaşım sergilenecektir. Kısaca sekülerizmin parçacı ahlakileşmesi yerine insan fıtratına uygun onun hem zahirini hem de batınını ihtiva eden mükemmel bir ahlakileşme temin edilecektir.

Taha Abdurrahman, seküler ahlak yanlılarının siyaset ile dinin arasını ayırmakla insana büyük bir haksızlık yaptıklarını düşünmektedir. Bu haksızlığın daha büyüğünü ise ahlakla dinin arasını ayırmakla yapmışlardır. Çünkü bu ayırmayla hem dine hem de ahlaka haksızlık yapılmıştır. Dine yapılan haksızlık üç motivasyondan kaynaklanır. Bunlar: Tarihsel Hıristiyanlık dininden hoşnutsuzluk, genel olarak dine karşı hoşnutsuzluk ve dinin akli/rasyonel bir forma büründürülmesidir. Bu motivasyondan hareketle vahiy dinini devre dışı bırakmayı ve onun yerine bağımsız ve rasyonel ahlaki bir form içerisinde laik bir din ikame etmeyi hedeflemişlerdir. Onların ilahi dinden ayrı olduğunu düşündükleri ahlak tasavvurları tek tipçi ahlak, ibadetsiz ahlak, şehadetsiz ahlak ve ruhtan ayrı ahlak önermeleri olmak üzere dört önermeye dayanmaktadır. Düşünürümüze göre bu önermelere dayanan seküler ahlak sübjektif, mülkiyeti esas alan ve ruhsuz bir ahlak olduğundan insanın beşeri ve ruhani özelliklerine katkı ve faydası olamaz.

Spiritüel Modernite ve Fikri Kölelik

Birinci kısımda seküler ahlak paradigmasını tahlil ederek ona eleştirilerini sıralayan Taha Abdurrahman, ikinci kısımda en ufak bir sıkıntı ve aşağılık kompleksi duymaksızın Batılı seküler ahlak yanlılarını körü

körüne taklit eden bizim mahallenin aydınlarını konu edinmektedir. Bu aydınlar, kendi tarih ve kültürlerine haksızlık ederek kalemlerini ve akıllarını Batılı görüşlerin doğruluğunun toplumlarınca benimsenmesine tahsis etmişlerdir. Onların yegâne işlevleri başkalarının düşüncelerini almak ve alt alta kopyalamaktan ibarettir. Zira ne içinde doğup büyüdüğü kültür ve medeniyeti kapsamlı bir şekilde bilmekteler ne de Batı literatür ve kaynaklarını anlama ve kavrama melekesine sahiptirler. Bir bireyin daha ileri bir seviyede olduğu kişilere öykünmesi ve onları taklit etmesi olağandır. Ancak bu taklit aynen kopyalama ya da teslimiyet yerine örnek alma, rekabet etme ve öne geçme hedefini içinde barındırdığında değerlidir.

Taha Abdurrahman'a göre taklitçi yerli aydınlar, düştükleri fikri taklitçilik girdabında kendilerini sınırlandıran yaklaşımlarıyla düşmanlarının dahi onlara yapmadığı şekilde kendi akıllarına kötülük yapmakta, düşünce ufuklarını daraltmakta, hayal güçlerine kilit vurmakta ve öz kültürlerinin sahip olduğu yaratıcılık ve zenginlik vasıtalarından kendilerini mahrum bırakmaktadırlar. Maruz kaldıkları fikri bombardıman karşısında kendi düşünceleriyle ayakta durma, özgür ve özgün olma fırsatını kaybetmişlerdir. Batı modernitesi, kendi kültür ve medeniyetinin koşulları içerisinde, kendi dini kurum, inanç ve değerler sistemine yönelttiği tenkitler üzerine teşekkül etmiştir. Taklitçiler zihnen köleleşmiş olduklarından mantık hatası yaparak sanki kendi durumları aynıymış gibi kendi toplumlarını modernitenin düşünce ve değerler sistemine davet etmektedirler. Hâlbuki her toplumun ürettiği düşünce ve değerlerin özgünlüğü ancak kendi kültürel kodlarının belirlediği özel metotlar çerçevesinde üretildiğinde mümkündür. Bunun farkında olan taklitçiler tüm tenkitlerini Müslüman toplumların sahip olduğu öz kültürel birikime yöneltmekte ve gelenekte mündemiç olan ahlaki ve ruhani birikimi görmezden gelmektedirler. Bu bağlamda çeşitli argümanlar ileri sürmektedirler.

Taklitçi aydınların ilk argümanı; kendi medeniyetlerinin kültürel, ahlaki ve ruhani birikiminin köhneleştiğinden geçersiz olduğu ve değişime elvermediğidir. Düşünürümüze göre bu geçersiz bir argümandır. Zira bu değerler insanın asli hafızası konumundaki fıtratı referans alan ve son dinin naslarında açıklanmış kurucu değerlerdir. İkinci argüman, ölüm sessizliğine bürünen bu değerlerin bireyleri eylemsizliğe ittiğidir ki Taha Abdurrahman bu argümana eylemleri dahili (iç dünyaya yönelik) ve harici (dış dünyaya yönelik) eylemler şeklinde ikiye ayırarak cevap verir. Zahir, batına tabi olduğundan asıl olan iç dünyaya yönelik eylemlerdir ve manevi eğerler bu eylemlere önem vermektedirler. Modernite yanlılarının dindarları dünyadan

el etek çekmekle suçlamaları, onların batını yönü yok sayarak zahirle yetinmelerinden kaynaklanmaktadır. Zihnen köleşmiş taklitçilerin ahlaki ve ruhani medeniyetin mirasını eleştiride son argümanı ise söz konusu mirasın ritüele dayalı bir yapı olduğu iddiasıdır. Öncelikle onların ilahi vahyin emrettiği amelleri *ibadet*, *ş'e'âir* ve *menâsik* yerine *ritüel* kelimesiyle ifade etmeleri doğru değildir. Ritüel; sıkıcı rutin durum, bir işin sıkıcı ve donuk dış yüzü, yüzeysel ve aklın almayacağı irrasyonel gibi olumsuz içeriğe sahip bir kelimedir. Dini ameller ise her ne kadar şekli yönleri olsa da bu yönleri aşan bir mana ve muhtevaya ve zâti bakımdan ruhi bir enerjiye sahiptir.

Netice itibariyle mukallit aydınlarımız sergiledikleri kör taklitçilikle hem dine hem de ahlaka haksızlık yapmaktadırlar. Taha Abdurrahman'a göre onların haksızlıkları; taklit etmemeleri ve tabi olmamaları gereken durumları takip etmeleri ve onların peşinden gitmeleri, Batılı düşünürlerden naklettikleri görüş ve bilgileri asli bağlamından kopartarak ve çarpıtarak nakletmeleri, taklit ettikleri hususları tam anlamıyla kavrama ve anlamada problem yaşamaları ve bu hususları mutlak ve kesin yargılar olarak kabul etmeleri, son olarak modernite dünyasına girebilmenin yegâne yolunun naklettikleri fikirlerden geçtiğini kabul etmeleridir. Onları gittikleri bu yanlış yoldan kurtaracak ve başkalarının elinde bulunmayan iki kıymetli yol vardır. Bunlar: bizim terminolojimizde *tefakkuh yöntemi* olarak adlandırılan fıkıh temeline dayalı bilgi edinim süreci ve zamanla fitratın üzerini örtmüş olan dünyevi tabakaları fitratın ve ruhun deruni yapısı üzerinden kaldırarak ruha dair fitri enerjiyi harekete geçirecek olan *arınmacı pratik yöntemidir*. Böylelikle yakasını taklit boyunduruğundan tam anlamıyla kurtarmış yeni bir insan modeli inşa edilebilecektir.

◆ TAHA ABDURRAHMAN. Seküler Ahlakın Sefaleti – İlâhi Emanet Paradigmasının Seküler Ahlak Eleştirisi, çev. Soner Gündüzöz. İstanbul: Pınar Yayınları, 2023, 348.

Kaynakça

Abdurrahman, Taha. *Seküler Ahlakın Sefaleti – İlâhi Emanet Paradigmasının Seküler Ahlak Eleştirisi*, çev. Soner Gündüzöz. İstanbul: Pınar Yayınları, 2023.